

יט

שעון קיץ בהלכה*

כבוד הרב, חוגים דתיים מתנגדים להפעלת שעון-קיץ, האם יש בהלכה יסוד להתנגדות זאת.

איני מוצא בהלכה שום רמז, ולו גם הדק ביותר שיביא להתנגדות לשעון קיץ. אדרבא, אם יש איזהו רמז, הוא בדיוק בכיוון ההפוך, כלומר בעד הפעלתו של שעון כזה. שכן כל אדם מישראל חייב להסתגל לצורך תפלותיו היום-יומיות, ולצורך קבלת-שבת וצאתה, להבדלים גדולים בין קיץ לחורף. זמנים אלה נקבעים לפי עלות-השחר, זריחה ושקיעה, וההבדל בין קיץ לחורף מגיע לשעתיים ויותר. ולכן איני רואה במה יכול שעון-קיץ להפריע, הלא הציבור הדתי רגיל ממילא לשינויים תכופים-יחסית.

טוענים, ששעון-קיץ יפריע לפועלים המקדימים לצאת לעבודתם.

אם אמנם שעון-קיץ הוא טוב לרובו של הציבור בישראל, אין בטענה זאת כדי למנוע הפעלתו. מקרא מפורש הוא: "תזרח השמש... יצא אדם לפועלו ולעבודתו עדי ערב" (תהלים קד כג). ורבותינו קבעו בהלכה שזמן עבודתו של פועל הוא מהנץ-החמה (בבא מציעא פג), וכן נפסק להלכה ברמב"ם, ובשולחן-ערוך (חושן המשפט סימן שלא א). מעתה, פועל שמתחיל עבודת יומו בהנץ-החמה כיצד יתפלל. ולכן, יש דינים בהלכה לגבי פועלים כיצד יתפללו וכיצד יקראו קריאת-שמע. ומתוך ההלכה יוצא שהם מתפללים באמצע עבודתם (ברכות ט"ז, ושו"ע או"ח סימן ק"י). ומבואר שם בזמנינו אין מקפידים בעלי-הבית ומותר לפועלים להפסיק עבודתם כדי להתפלל.

* ראיין בבטאון "עמדה", ניסן תשמ"ו.

(בענין זה אגב, לא מכבר בא אלי צעיר שהתייתם מאביו, ואמר לי כי הוא הולך לבית-הכנסת לומר "קדיש" על אביו רק בערב, כיון שבבוקר הוא ממחר לעבודה. ייעצתי לו שיקח לעבודה טלית ותפלין, ושבהפסקת האוכל הראשונה, יקרא "קריאת-שמע", יתפלל "שמונה עשרה" ויאמר "קדיש". לאחר מכאן סיפר לי שאכן כך עשה, וחבריו התרגשו וחלק מהם עשו כמוהו, והמעסיק נתן להם ארכה נוספת של עשר-דקות נוסף על הפסקת האוכל לצורך תפלה קצרה זאת).

ומה הרמז בהלכה לכיוון ההפוך, היינו בעד הפעלת שעון-קיץ. אכן, שעון-קיץ מסייע מאד לעבודת הבורא, שכן מסייע הוא לאותם המקפידים להתפלל תפלת "ותיקין" עם הנץ. מעטים הם היכולים לעמוד בכך בקיץ, כי מדובר בשעה מוקדמת ביותר. על חשיבות תפלת "ותיקין" כבר פסקו גדולים, שעדיפה היא אפילו ביחידות מתפלה רגילה בציבור. ואף אלה שאינם יכולים להקפיד על תפלת "ותיקין", הרי שעל-כל-פנים יש חיוב להקדים קריאת-שמע ותפלה ככל האפשר להנץ-החמה.

ומה באשר לטענה של חילול-השבת שנגרם בגלל יציאתה המאוחרת של השבת. הן אנשים ינהרו לבילויים בעוד היום גדול. בענין זה, לכאורה יש בעיה. כלומר, הטענה היא שיציאת השבת מתאחרת ובכך נגרמים יותר חילולי-שבת. אולם עלינו לבחון במי מדובר. שומרי השבת, עליהם הדבר לא ישפיע כלל. שומרי-שבת בחו"ל, בארצות בהן נמשכות שעות-הדמדומים שעות-ארוכות, מתעכבים בקיץ כשלש שעות אחרי השקיעה. למי אם-כן דואגים כאן, למי שממילא מחללים את השבת בין אם יהיה ובין אם לא יהיה שעון קיץ.

יש טוענים שבבתי-מלון וכדומה יתחילו בהכנת ארוחת-הערב של מוצאי-שבת עוד בטרם יצאה שבת. זוהי טענה אבסורדית, אם בית מלון חייב לשמור שבת, ויש השגחה על כך, הרי שגם עם הפעלת השעון תהיה הקפדה.

יש טוענים ששעון קיץ מפריע למנוחת ילדים.

אם למישהו אמנם מפריע שעון-קיץ, מסבה זאת שהוא גוזל מנוחת ילדים, או גורם לתאונות-דרכים, או מכל סבה אחרת, שיקום וימחה נגד הכונה להנהיגו. אך מה ליהודים דתיים לעמוד בראש המוחים והמתנגדים, כשאין הדבר נוגע להם במיוחד. האין זה מוסיף הקצנה ביחסי דתיים וחילוניים ללא כל צורך.

המאבק של שעון-קיץ מצטייר בציבור החילוני כעוד שלב בכפייה-הדתית. מדוע לא נשמע ברמה קולם של רבנים שראו את הנהגת שעון-הקיץ כדבר חיובי שיש בו דוקא כדי לסייע לציבור הדתי.

התקשורת אינה מתיחסת כל-כך לדעתם של רבנים, ומבליטה דוקא דברים המלבים את הקיטוב. בעתון "הצופה" לעומת-זאת שאלו אותי בנרון וכמובן אמרתי את דעתי. יתכן גם שהציבור הדתי אשם בכך, אילו סיעת המפד"ל בכנסת, שלא הביעה הסתייגות משעון-הקיץ, היתה שואלת עצת רבנים, ובהחלטתה היתה מסתמכת על פסיקתם, היתה חוסכת מעצמה ביקורת, ויתר הבנה בציבור הדתי.

ב

כיצד תנהג ספרדיה הנשואה לאשכנזי בתפלה ועבודת ה'

הגני מאשר קבלת מכתבו מיום י' שבט תשמ"ו, בהקשר לתשובתי ב"תחומין" על "חובת האשה לנהוג כמנהג בית בעלה" (גרפסה ב"עשה לך רב" חלק ששי סימן ל"ז), ששם פסקתי "שכל דבר שאינו מפריע לשלום הבית רשאית האשה לנהוג כמנהגי בית אביה". ושאלת כב' היא "אם כחו יפה גם לגבי ברכות ותפלות", וכמעשה שבא לידו שבוגר הישיבה של כב' שהוא ספרדי נשא אשה